

«германские языки» / Владимир Федорович Скнар. – К.: Світ, 1978. – 21 с. Телия В. Н. Что такое фразеология? / В.Н. Телия. – М.: Высшая школа, 2001. – 264 с. – (Семантика, Фразеология).

КУЗЬКО П.В.

(Запорізький нац. ун-т)

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОБУТОВО-РОЗМОВНОЇ МОВИ В КОНТИНУУМІ НІМЕЦЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

У статті розглядаються особливості варіативності німецької мови. Робиться спроба виявлення деяких закономірностей у розвитку літературної мови, аналізуються проблеми сучасної діалектології

Ключові слова: варіативність, діалект, літературна мова, ментальність.

Кузько П. В. Социолінгвістическіе особенності обиходно-розговорного языка в континууме немецких диалектов. В статті розглядаються особливості варіативності німецького языка. Делается попытка выявления некоторых закономерностей в развитии литературного языка, анализируются проблемы современной диалектологии.

Ключевые слова: вариативность, диалект, литературный язык, менталитет.

Kuzko P. V. Sociolinguistic features of everyday language in the continuum of German dialects. In this article we examined features of the German language variability. An attempt to investigate some laws of the literary language development is presented. The research deals with the main problems of modern dialectology.

Key words: variability, dialect, literary language, spoken language, regional coloring, mentality.

Предметом нашого дослідження є побутово-розмовна мова та її статус у системі німецьких соціолектів. Ця тема і на сьогоднішній день залишається актуальною, оскільки соціолінгвістичні особливості побутово-розмовної мови все ще належить до найменш вивчених рівнів німецької мови.

В німецькій мові, як і в більшості інших мов, крім територіальних, виділяються ще так звані *соціальні діалекти*. Ці різновиди мови не є діалектами в прямому розумінні і діалектами вони називаються умовно. Причиною появи соціальних діалектів є виробнича, професійна та соціальна неоднорідність суспільства. Як соціальні діалекти розглядаються професійні говірки.

Діалект виступає як особлива мова локально-пов'язаних споконвічних занять селянина, гірника, рибалки, винороба, ремісника. На думку Л. Вайсгербера, саме діючи у певній екзистенціальній спільноті засоби бачення та мислення у їх діалектному вираженні, включаючи сталі словосполучення та

прислів'я, отримують життєве значення та дійсність у безпосередньому значенні слова [Weisgerber 1983, S. 7].

Професійні говори тісно пов'язують з суспільним розподілом праці, створюються поступово з розвитком відповідної професії чи відповідного ремесла, а засвоєння їх відбувається стихійно й непомітно. Вони виконують суспільно корисну функцію – служать мовцям для вираження певних специфічних професійних явищ, для яких у літературній мові немає відповідних засобів. Професійні говори нерідко стають джерелом збагачення лексики літературної мови.

У соціолінгвістиці немає загальноприйнятого визначення «носіїв побутово-розмовної мови» і навіть побутово-розмовна мова трактується як: *Alltagssprache* (розмовна мова) [Moser K. 1960], *Sprache des täglichen Umgangs* (мова повсякденного спілкування) [Bichel 1987], *regionale Umgangssprache* (регіональна розмовна мова) [Steger 1982], *allgemeine Umgangssprache* (загальна розмовна мова), *lokale Umgangssprache* (локальна розмовна мова) [Möhn 1984], *landschaftliche Umgangssprache* (місцева розмовна мова) [Große 1990], *Halbmundart* (напівдіалект) [Жирмунский 1968] тощо. У деяких місцевостях, наприклад, в саксонській, баварській і швабській областях утворилися так звані великі надрегіональні групові мови *überregionale Großgruppensprachen*, тобто наближені до літературного стандарту різновиди мови [Bichel 1987, с. 182-183].

Слід зазначити, що і дотепер не розроблені соціолінгвістичні критерії виділення внутрішніх диференціацій побутово-розмовної мови. Тільки в роботах окремих мовознавців, які дійшли висновку, що побутово-розмовна мова – це не діалектна форма існування німецької мови [Bellmann 1983], можна знайти поділ побутово-розмовної мови на соціолінгвістичні різновиди відповідно до їх територіального розташування: «місцева (міська) побутово-розмовна мова»; «малі і великотериторіальні побутово-розмовні мови» [Moser 1960]. Територіальну ознаку при диференціації німецької побутово-розмовної мови дає Р. Гроссе, який виділяє: «великотериторіальні побутово-розмовні мови» і «загально-розмовну мову» [Große 1990].

Побутово-розмовна мова є соціально обумовленою, неоднорідною формою існування німецької мови, розділеної на диференційовані соціолінгвістичні різновиди зі своїм особливим комплексом екстралінгвальних і мовних ознак. Ці різновиди побутово-розмовної мови (загально-регіональні і міські) відбивають «живу» повсякденну розмовну мову (*Alltagssprache*), що характеризує сучасну унілінгвальну мовну ситуацію у Німеччині.

Російський діалектолог В.Д. Девкін зупиняється на термінах *Alltagsrede* (повсякденна мова), *Alltagssprache* (розмовна мова), *mündliche Normalsprache* (усна нормальна мова) [Девкин 1965]. Багато дослідників при визначенні німецької *літературно-розмовної мови* беруть різні його ознаки. Одні вважають, що домінуючою характеристикою німецької літературно-розмовної мови є «висока балакучість»: *gehobene Umgangssprache* [Henne 1986], *gesprochene (gelockerte) Hochsprache* «високу розмовну мову» [Kuchler 1976]; інші виділяють «повсякденну уживаність» *Alltagssprache* [Naumann 1989]. Треті

відзначають такі його ознаки, як «стандартність» (*standardsprachlich*): *Standardsprechsprache*, *gesprochene Standardsprache* «розмовна стандартна мова» [Mattheier 1990] і «надрегіональність» *überregionale Verkehrssprache* [Lewandowski 1985]. Проте ознака «надрегіональності», що включається деякими вченими в поняття «*standardsprachlich*» (стандартно-розмовний), виділяється не на основі єдності літературно-розмовної мови, а як ознака певної варіантності в регіонах Німеччини [Кондрашов 1988], тому не вважає його обов'язковим і потенційним провідний лінгвіст У. Аммон, тому що така ознака може характеризувати не тільки літературно-розмовну мову, але й інші соціолінгвістичні різновиди німецької побутово-розмовної мови, загально-регіональної зокрема [Ammon 1986].

В залежності від різного історичного розвитку регіону і різного ступеня далекості регіональних діалектів від німецької літературної мови, що формується, можна виділити наступні особливості загально-регіональних побутово-розмовних мов. По-перше, у тих регіонах, де переважала або престижна локальна (міська) побутово-розмовна мова, або регіональний діалект, там утворювалися *Mischsprachen* так звані «змішані мови» [Mattheier 1990, с. 59]. Такого роду загально-регіональну диференціацію, як пише К. Маттхейер, обумовлює соціолінгвістичний фактор між містом і селом (Stadt – Land) [Mattheier 1990, с. 62]. По-друге, між регіональним діалектом і німецькою літературною мовою утворювалися різні перехідні форми, особливо в області вимови звуків.

Інший відомий німецький лінгвіст в області соціальної діалектології Г. Бельманн [Bellmann 1983] запропонував позначати загально-регіональні побутово-розмовні мови як *neuer Substandard* (новий субстандарт) і зробив прогноз на зміцнення мов такого роду в німецькомовному просторі.

Таким чином, виявлення соціально значущої семантики складає один з актуальних моментів при аналізі сучасної картини світу і її виявом в діалектному середовищі, яке ще зберегло традиційність мислення і трансформується в нових умовах життя.

Отже, конкретна реалізація побутово-розмовної мови диференціюється залежно від національних, територіальних, регіональних і групових особливостей, а одні і ті ж слова і вирази можуть мати в різних регіонах різний статус, який значною мірою зумовлений специфікою співвідношення всіх форм існування мови і положенням діалекту.

Література

Девкин В.Д. Особенности немецкой разговорной речи / В.Д. Девкин. – М. : Наука, 1965. – 317 с. Жирмунский В.М. Проблема социальной дифференциации языков / Виктор Максимович Жирмунский // Язык и общество. – М. : Наука, 1968. – С. 22-38. Кондрашов Н.А. Новое в зарубежной лингвистике / Н.А. Кондрашов // Вып. XX. Теория литературного языка в работах ученых ЧССР / Вступительная статья, составление и общая редакция Н.А. Кондрашова. – М. : Прогресс, 1988.-318 с. Ammon U. Explikation der Begriffe 'Standardvarietät' und

'Standardsprache auf normtheoretischer Grundlage / Ulrich Ammon // Sprachlicher SubStandard // (Hrsg.), von Günter Holtus, Edgar Radtke. – Tübingen : Niemeyer, 1986, – S. 3-64. *Bellmann G.* Probleme des Substandards im Deutschen / G. Bellmann // Aspekte der Dialekttheorie, K. J. Mattheier (Hg.) – Tübingen : Niemeyer, 1983. – S. 106-130. *Bichel U.* Umgangssprache / U. Bichel // Lexikon der germanistischen Linguistik. – Erster Halbband. Berlin; New York : Walter de Gruyter, 1987. – 280 S. *Große R.* Dialektologie und Soziolinguistik in der Theorie des Sprachwandels / R. Große // Sprache in der sozialen und kulturellen Entwicklung. Beiträge eines Kolloquiums zu Ehren von Theodor Frings. – Berlin, 1990. – S. 27-38. *Henne H.* Jugend und ihre Sprache / H. Henne // Darstellung, Materialien, Kritik. – Berlin-New York, 1986. – 385 S. *Kuchler R.* Zur Sanktionierung von Sprachnorm verstoßen / R. Kuchler, S. Jäger // Theoretische Begründungen – außerschulische Sprachnormenpraxis / problemata from man – holzboog 47. – Stuttgart, 1976. – S. 125-137. *Lewandowski Th.* Linguistisches Wörterbuch / Theodor Lewandowski. – 3 Bde., 4., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg. – Wiesbaden, 1985. – 463 S. *Mattheier K. J.* Dialekt und Standardsprache / Klaus J. Mattheier // Über das Varietätensystem des Deutschen in der Bundesrepublik. International Journal of the Sociology of Language / Zur Soziolinguistik des Deutschen. – Berlin-New York : de Gruyter, 1990. – №83. – S. 59-81. *Möhn D.* Fachsprachen / D. Möhn, R. Pelka // Eine Einführung. – Tübingen, 1984. – 171 S. *Moser K.* Umgangssprache. Überlegungen zu ihrer Formen und zu ihrer Stellung im Sprachganzen / K. Moser // Zeitschrift für Mundartforschung. – Marburg, 1960. – № 27. – S. 215-232. *Naumann B.* Die Differenzierung gesprochener und geschriebener Sprachformen des Deutschen / B. Naumann // Voraussetzungen und Grundlagen der Gegenwartssprache / Sprach- und Sozialgeschichtliche Untersuchungen zum CAPut Jahrhundert. – Berlin-New York : W. de Gruyter, 1989. – 361 S. *Steger H.* Anwendungsbereiche der Soziolinguistik / H. Steger // Wege der Forschung 319. – Darmstadt, 1982. – 355 S. *Weisgerber L.* Die vier Stufen in der Erforschung der Sprache / L. Weisgerber. – Düsseldorf : Opladen, 1983. – 384 S.

КУЩ Е.О.

(Запорізький нац. технічний ун-т)

АНГЛІЙСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню способів перекладу англійських неологізмів соціально-політичної сфери. В статті з'ясовується, у чому полягає сутність прагматичної адаптації речень із вказаними лексичними одиницями, які лексико-граматичні трансформції застосовуються у цьому процесі.